

Trädbevuxna vårdbiotoper

Trädbevuxen vårdbiotop. Bild: © Saara Lilja-Rothsten.

Kuvas

Till de trädbevuxna vårdbiotoperna räknas skogsbeten, hagmarker och lövängar. Livsvillkoren för de hotade arter som är beroende av den här typen av biotoper har försämrats i takt med att biotoperna blivit allt mer sällsynta. För att bevara de trädbevuxna vårdbiotoperna behöver man kunna identifiera och avgränsa dem och beakta deras särdrag i samband med skogsvården.

Identifiering av trädbevuxna vårdbiotoper

Hagmarker och skogsbeten hör till de trädbevuxna vårdbiotoper som uppstått genom att boskapen betat där. Lövängarna är slåtterängar där också träden har utnyttjats för att få vinterfoder till boskapen.

Tidigare var det vanligt med naturbeten, vilket gjorde landskapsbilden på den finländska landsbygden mer mångsidig. Nuförtiden har de flesta betade områden vuxit igen efter att betesgången avslutats. Värdet hos de trädbevuxna vårdbiotoperna hänger samman med naturens mångfald, kulturhistorien och mångbruket av skogen.

Kännetecknande för en värdefull trädbevuxen vårdbiotop är att där förekommer gamla, grova lövträd, fläckar med ängsväxter, livskraftiga populationer av hotade arter eller att den ligger i ett kulturlandskap med flera liknande biotoper. Alla skogar som betats är inte värdefulla med tanke på mångfalden. Betade skogar med ett ensidigt trädbestånd och underväxt kan skötas som normal ekonomiskog.

Hagmarker

Hagmarker är ingärdade betesmarker med ett glest trädbestånd där ängsväxtligheten dominerar över skogsväxtligheten. Där finns en mosaik av trädgrupper och öppna ängsfläckar, där kronorna vanligen täcker mindre än en tredjedel av arealen. En hagmark är ofta stenig och ger ett halvöppet intryck.

Hagmarkerna angränsar ofta till andra vårdbiotoper, till exempel ängar, och går på motsatta sidan småningom över i skog eller skogsbete. En representativ hagmark har ett trädbestånd av varierande ålder som domineras av lövträd eller tall, och död ved kan förekomma i små mängder. Vissa träd är grova och kvistiga och har en bred krona och framträder tydligt i landskapet. Dessutom förekommer en och andra buskarter samt trädartade rönnar och sälgar.

Hagmarkerna är i allmänhet relativt öppna, trädfattiga biotoper som domineras av lövträd. Ofta övergår de åt något håll i skog eller skogsbete. Bild: © Sara Turunen.

Skogsbeten

Skogsbeten är glesa skogsområden som fungerat som traditionella betesområden för boskap. Till skillnad från hagmarkerna dominerar skogsväxtligheten markvegetationen på skogsbetena och trädkronorna täcker över en tredjedel av markarealen.

Skogsbeten har en mer mångsidig beståndsstruktur jämfört med ekonomiskog. På representativa skogsbeten växer träd av olika storlek och ålder, och där förekommer flera trädslag. Mellan träden finns små gläntor med ängsväxtlighet. Markvegetationen på skogsbeten består av samma arter som man kan förvänta sig i en normalskog av samma ståndortsklass. Ängsväxter och andra speciella arter förekommer närmast i gläntorna.

Skogsbetena kännetecknas av gles skog där betesgången avspeglar sig i växtligheten. Skogsbetena har en mer varierad beståndsstruktur jämfört med ekonomiskog. Trädens ålder och storlek varierar mer och det finns flera olika trädslag. Bild: © Airi Matila.

Lövängar

Lövängar har ett glest trädbestånd där träden förgrenar sig på ett typiskt sätt som ett resultat av hamling, dvs. insamling av kvistar som föda för boskapen. På en löväng alternerar små ängsområden med grupper av buskar och träd. Ängsområdena tar för det mesta upp större delen av arealen och träden ungefär en tredjedel.

I allmänhet är det björk, klibbal och ädla lövträd som hamlas. Lövängar förekommer för det mesta på relativt bördig, frisk mark nära stränder. De bästa lövängarna har en mycket mångsidig artsammansättning. Där förekommer ofta orkidéer, sippor och klockväxter. Under träden kan det också förekomma egentliga skogsväxter.

Lövängar hör till de skyddade naturtyperna i naturvårdslagens 64 § och de får därför inte förstöras eller försämrats. Förbudet träder i kraft då skyddsbeslutet har delgivits områdets ägare och innehavare.

Övergångszonen mellan åker och skog

Övergångszonen - brynet - mellan åker och skog är en mångsidig, artrik miljö med lövträd, buskar och ängsfläckar som ökar mångfalden i jordbrukslandskapet. Övergångszoner fungerar som mångsidiga livsmiljöer för vilt, fåglar, ängsväxter och pollinerande insekter som fjärilar och bin.

Övergångszon mellan åker och skog. Bild: © Marko Svensberg.

De trädbevuxna vårdbiotopernas betydelse för mångfalden

De trädbevuxna vårdbiotoperna är viktiga för mångfalden av flera olika anledningar. De är viktiga livsmiljöer för både arter som trivs i halvskugga, för ängsarter som klarar av att växa på ställen där trädbeståndet är tillräckligt glest, för trädlevande organismer som gynnas av goda ljusförhållanden och för djur som använder ängsblommor som födokälla.

Döda träd och gamla, levande träd är viktiga strukturelement i trädbevuxna vårdbiotoper med tanke på mångfalden. Gamla träd har viktiga egenskaper som grov bark, håligheter och en tjock, ofta litet sned stam.

De trädbevuxna vårdbiotoperna har snabbt blivit ovanliga och kvaliteten på de som finns kvar har sjunkit. Bland alla vårdbiotoper hör lövängar, hagmarker och skogsbeten till de allra mest hotade naturtyperna. De främsta orsakerna till att de är hotade är åkerröjning, beskogning och igenväxning efter det att betesgången och slåttern upphört.

Päätöksenteko

Naturobjekt - Ekonomin

De ekonomiska effekterna av att bevara naturobjekt är beroende av både naturobjektets storlek och vilka åtgärderna är. Om objektet lämnas helt utanför skogsbruket minskar den areal som kan utnyttjas för virkesproduktion. Å andra sidan kan markägaren ofta få ekonomisk kompensation för detta.

Prioritering av ekonomiska mål

En skogsägare som vill prioritera ekonomin i virkesproduktionen gör klokt i att avgränsa naturobjekten enligt dess naturliga gränser för det område som uppvisar speciella särdrag.

Minskningen i avverkningsintäkter är beroende av typen av naturobjekt och virkesförrådet på objektet. Om beståndet på naturobjektet har liten ekonomisk betydelse dvs. om det består av t.ex. asp, rönn och al eller om beståndet är av dålig kvalitet behöver den ekonomiska förlusten inte vara så stor. Naturobjekt som har marginell ekonomisk betydelse kan gärna lämnas helt utan åtgärder.

På en del av naturobjekten kan det vara möjligt att utföra naturvårdsavverkning eller försiktig plockhuggning. I sådana fall är det ändå viktigt att beakta vilka begränsningar lagen eller skogscertifieringen ställer.

Många naturobjekt kan uppfylla urvalskriterierna för METSO- eller Helmi-programmen, vilket innebär att skogsägaren kan få ekonomisk kompensation för skyddet av skogen. Den ersättning som ges för permanent skydd baserar sig på de allmänna prissättningskriterierna inom skogsbruket och utgör skattefri inkomst för markägaren.

Naturobjekt - Naturen

Naturobjekten har en stor betydelse för mångfalden i naturen. Naturobjekten är viktiga både för att bevara de värdefulla naturmiljöerna och för de arter som lever där.

Prioritering av naturvärden

Särdragen och artsammansättningen är mångsidigare hos ett naturobjekt än i vanlig ekonomiskog och därför värdefullare med tanke på mångfalden^[1]. En skogsägare som vill prioritera naturvärdena kan gärna lämna mångfaldsobjekten helt utanför alla skogsbruksåtgärder om det inte finns särskilda naturvårdsmässiga skäl att sköta dem^[2]. Naturvårdsavverkningar och andra naturvårdsmässiga eller restaurerande åtgärder kan vidtas om målet är att öka mångfalden, främja levnadsförutsättningarna för arterna, förbättra landskapsbilden eller effektivisera vattenvården.

Eftersom naturobjekt är små, är de känsliga för kanteffekten och för risken att de lokala populationerna av olika arter dör ut^[3],^[4],^[5]. Om man vill satsa ännu mer på naturvärden kan man gärna lämna en skyddszon runt naturobjekten för att trygga deras särdrag och att arterna och den omedelbara närmiljön kring objekten bevaras. I närheten av naturobjekt är det bra att lämna mer naturvårdsträd än vanligt av samma slag som förekommer på själva objektet.

Naturobjekt - Friluftslivet

Naturobjekt är viktiga inte bara för att bevara mångfalden utan också för friluftslivet, landskapet och viltet. Många naturobjekt är omtyckta utflyktsplatser där man kan njuta av naturen.

Prioritering av friluftslivet

Den som vill betona rekreationsvärden kan välja skogsvårdsmetoder som bibehåller trädtaget i närheten av naturobjekt. På så vis bibehålls skogskänslan och samtidigt en mångsidig ekosystemstruktur. Landskapet bevaras då också bättre, mångbruket gynnas och viltet hittar lämpliga livsmiljöer.

Toteutus

Identifiering av naturobjekt i terrängen

För att kunna trygga särdragen hos ett naturobjekt är det viktigt att avgränsa och dokumentera det. Vid avgränsningen är det också bra att ta i beaktande hur avverkningar i närheten av objektet kan påverka hur väl objektets särdrag bevaras.

Alla de som utför arbeten i närheten bör vara medvetna om objektet. Vid behov kan gränserna märkas ut med fiberband. Det är också bra om det i arbetsbeskrivningen finns instruktioner beträffande åtgärder på eller i närheten av objektet. Vid behov kan det göras en separat miljöutredning före avverkningen.

Tips för inventering av naturobjekt

Till planeringen av skogsvården hör att först identifiera värdefulla naturobjekt. Det är inte alltid som det finns förhandsinformation om objekten. I sådana fall bör man kunna identifiera objektet i terrängen för att kunna bestämma om fortsatta åtgärder.

När man rör sig i terrängen lönar det sig att söka efter ställen som avviker från övrig skogsnatur, såsom:

- platser med mycket lövträd som asp, ädla lövträd, sälg, klibbal eller buskar
- platser med mycket död ved, både rottorra träd och lågor
- platser med ovanligt frodig eller torftig vegetation
- platser med växter som har ett speciellt utseende
- de torraste och blötaste platserna i området
- de högsta och lägsta platserna i området.

Avgränsning av naturobjekt vid planering av beståndsbehandling

I ekonomiskog avgränsas naturobjekt utgående från de särdrag som särskiljer dem från den omgivande skogen. Ett naturobjekt kan också ha avgränsats baserat på myndighetsbeslut.

Avgränsning av naturobjekt

Faktorer som inverkar på avgränsningen är motiveringen för skyddet, särdragen och skogsägarens mål. Oftast är det bäst att utgå från att naturobjektets egenskaper alltid ska bevaras.

Naturobjekten har inte alltid tydliga gränser, vilket försvårar avgränsningen. Ofta finns det en övergångszon vid gränsen till objektet och i zonen finns särdrag från båda livsmiljöerna. Det kan vara omöjligt att avgränsa objekt när snön täcker den växtlighet som indikerar avvikande förhållanden.

Avgränsning av naturobjekt vid olika prioriteringar

Prioritering av balans

Om skogsägaren föredrar en balanserad prioritering av målen med skogsinnehavet kan man rekommendera en avgränsning av objektet enligt dess naturliga gränser. Dessutom kan en trädbevuxen skyddszon etableras runt objektet, som då endast behandlas genom plockhuggning eller dit naturvårdsträd från omkringliggande figurer koncentreras.

Prioritering av ekonomin

Om skogsägaren föredrar en balanserad prioritering av målen med skogsinnehavet kan man rekommendera en avgränsning av objektet enligt dess naturliga gränser. Prioritering av balans. Om skogsägaren föredrar en balanserad prioritering av målen med skogsinnehavet kan man rekommendera en avgränsning av objektet enligt dess naturliga gränser. Vidare rekommenderas att koncentrera andra naturvårdsåtgärder till närheten av naturobjektet.

Prioritering av naturen

Om skogsägaren föredrar att prioritera naturvården kan man rekommendera att avgränsningen görs så att den också innefattar en skyddszon runt objektet. Då bevaras särdragen och de organismer som är beroende av dem bättre också i den omedelbara

närmiljön till naturobjektet. Bredden på skyddszonen kan variera utgående från objektets särdrag och skogsägarens önskemål.

Vid avgränsning av ett avverkningsområde som gränsar mot ett värdefullt naturobjekt är det bra att tänka på följande:

- Vad är det som är värdefullt på objektet med tanke på naturens mångfald?
- Vilka särdrag har objektet?
- Vilka egenskaper och strukturdrag bör eller vill man bevara hos objektet?

Avgränsa avverkningsområdet så att de här egenskaperna bevaras. Om ett naturobjekt till exempel är skuggigt av naturen, gör beståndsbehandlingen så att skuggigheten bibehålls. Om området igen är öppet och solexponerat kräver det inte någon skyddande trädkappa för att särdragen ska bevaras.

Utnyttja objektets naturliga gränser. Ta en titt på naturen runtom objektet. Ofta hittar man de naturliga gränserna genom att ge akt på:

- trädbeståndet: trädslagsförhållanden, mängden lövträd, åldersstruktur, naturtillstånd, mängden död ved
- marken: variationer i fukt och bördighet, den naturliga gränsen ligger ofta där momark övergår i torvmark eller där skogstypen eller torvmarkstypen ändrar
- växtligheten: där växtsamhället förändras så att den blir frodigare eller torftigare än i den omgivande skogsmiljön
- terrängformationer: förändringar i terrängformationer kan ha stor betydelse för till exempel objektets mikroklimat – objektet avgränsas enligt terrängformationer så att dess särdrag, till exempel mikroklimatet, bevaras.

Om det på objektet finns flera olika livsmiljöer, till exempel en bäck och ett bördigt kärr, ska man när man behandlar skogen beakta särdragen i båda livsmiljöerna.

Naturvårdsavverkningar på naturobjekt

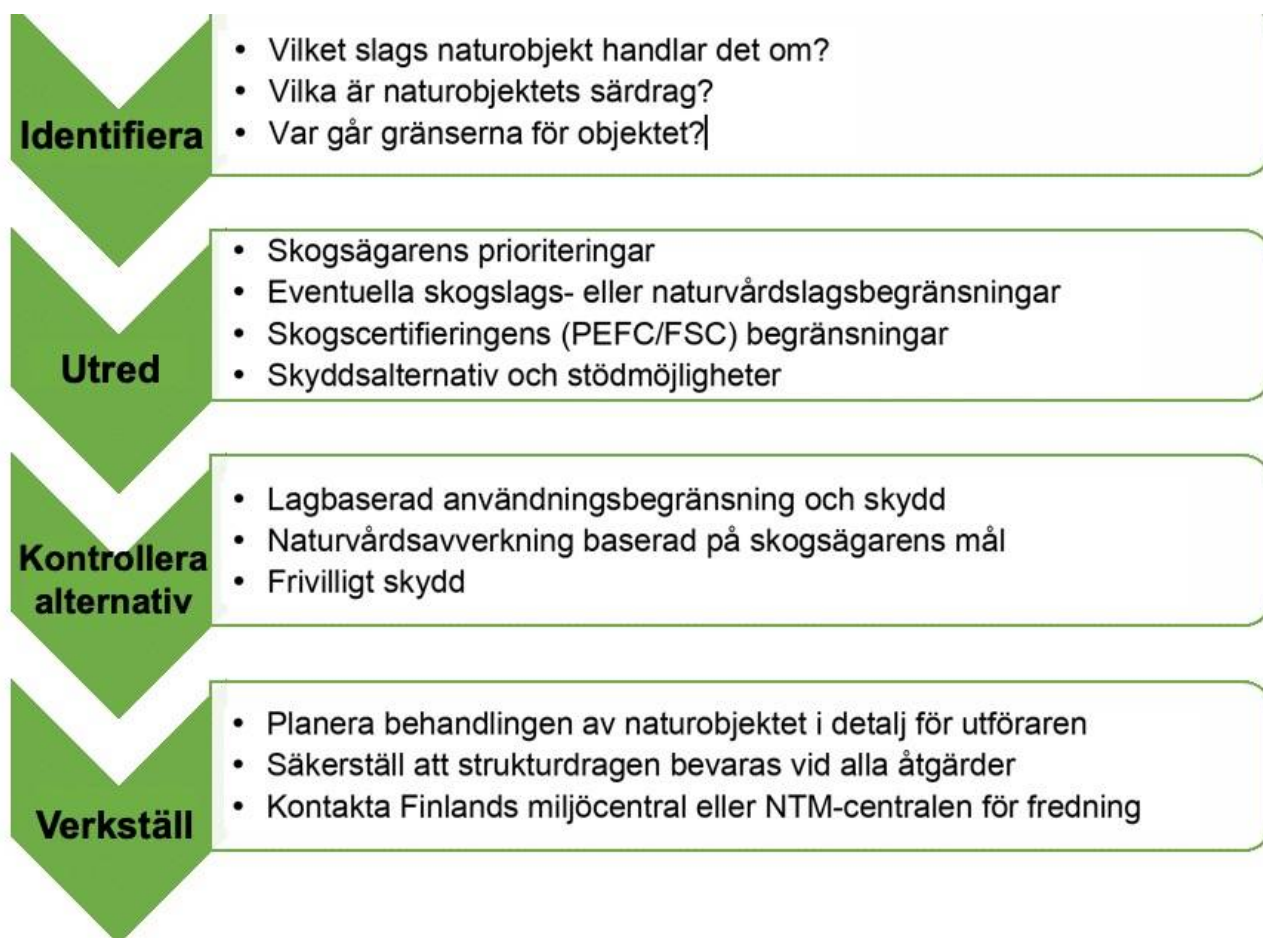
På de flesta naturobjekt behöver man vanligtvis inte utföra några skogsbruksåtgärder för att trygga särdragen eller skyddsvärdena hos objektet, men i vissa fall kan det behövas.

Rekommendationerna för naturvårdsavverkningar gäller sådana naturobjekt som inte omfattas av lagstadgade åtgärdsbegränsningar.

Naturvårdsavverkningar

Med naturvårdsavverkning avses alla avverkningsmetoder som kan vidtas med målet är att öka mångfalden, förbättra livsvillkoren för arterna som lever där, förbättra landskapsbilden eller effektivisera vattenvården.

Checklista för beaktande av naturobjekt vid planering av skogsbruksåtgärder

Puustoisten perinneympäristöjen huomioiminen metsänkäsittelyssä

Hakamaat, metsälaitumet ja lehdesniityt ovat karjan laidunnuksen luomia puustoisia perinneympäristöjä. Nykyään monet laidunalueet ovat laidunnuksen loputtua kasvaneet umpeen. Puustoisten perinneympäristöjen arvot perustuvat luonnon monimuotoisuuteen, kulttuurihistoriaan ja metsän monipuoliseen käyttöön.

Puustoisten perinneympäristöjen huomioiminen ja käsittely

Arvokkaan puustoisen perinneympäristön tunnusmerkkejä ovat vanhat järeät lehtipuut, niittykasvillisuuden laikut, uhanalaisten lajien esiintymät tai sijainti osana perinneympäristöjen muodostamaa alueellista kokonaisuutta. Kaikki laidunnetut metsät eivät ole arvokkaita luonnon monimuotoisuudelle. Puustoltaan ja aluskasvillisuudeltaan yksipuolisia laidunnettuja metsiä hoidetaan tavallisen talousmetsän tapaan.

Suositukset **puustoisten perinneympäristöjen** huomioimiseen ja käsittelyyn:

- Puustoisia perinneympäristöjä on jäljellä niin vähän, että kaikilla kohteilla tulisi pyrkiä säilyttämään niiden monimuotoisuudelle merkittävät ominaispiirteet, kuten vanhat järeät puut, järeä lahopuu ja niitty laikut.
- Hoidon tavoitteena on vaalia monipuolista lajistoa sekä karjan luomaa maisemaa. Lisäksi tavoitteena on palauttaa ja säilyttää pala perinteikästä maaseutua.
- Puustoisen perinneympäristön kunnostus ja hoito kohdistuvat puustoon ja aluskasvillisuuteen. Umpeenkasvaneen kohteen kunnostusvaiheessa raivataan pensaikkoa ja vesakkoa sekä poistetaan puita.
- Kaikki puuston käsittely suositellaan tehtäväksi pienimuotoisin poimintahakkuuin ja vältetään tasavälein harventamista.
- Hoidossa pyritään rakenteeltaan vaihtelevaan metsään, jossa on useita puulajeja. Lehtipuiden suosiminen on suositeltavaa etenkin hakamailla. Kuusia vähennetään sekä hakamailta että lehdesniityiltä.
- Kohteilla säästetään monimuotoisuudelle tärkeät rakennepiirteet, etenkin vanhat elävät puut sekä lahovikaiset ja kuolleet lehti- ja havupuut.
- Kaikki hakkuutähteet kuljetetaan pois tai kerätään ja hävitetään polttamalla lähiympäristössä.
- Kunnostuksen jälkeen perinneympäristöä hoidetaan voidaan hoitaa niittämällä.
- Hakamaita voi hoitaa jatkuvilla raivauksilla, vaikka laidunnus alueella ei olisikaan mahdollista.

Pellon ja metsän välisen vaihteluvyöhykkeen käsittelyssä otetaan seuraavat seikat huomioon:

Korosta vaihtetumisvyöhykkeen hoidossa puoliavoimuutta, vaihtelevuutta sekä pelto- ja metsälajistoa hyödyttävää monipuolista ravintokasvilajien valikoimaa.

- Suosi pellon reunalla matalakasvuisia pensaita ja puulajeja. Erityisen tärkeää on suosia marjoja tai pähkinöitä tuottavia lajeja, kuten pihlajaa, tuomea, paatsamaa, tammea ja pähkinäpensasta.
- Harvenna pellon reunapuustoa voimakkaasti ja poista peltoa varjostavaa puustoa, erityisesti havupuita.
- Vanhat järeät puuyksilöt ja kuolleet puut säästetään hakkuissa. Yksittäisille maisemallisesti näyttäville ja monimuotoisuuden kannalta arvokkaille puuyksilöille tehdään tilaa harvennuksella.
- Ylläpidä riistan suojapaikkoja säästämällä pensaita, katajia ja alikasvosta.
- Kiviröykkiöt ja kiviaidat perataan paljaiksi puustosta ja pensaikosta.

Puustoisten perinneympäristöjen hoidossa pyritään säilyttämään niiden monimuotoisuudelle merkittävät ominaispiirteet. Puuston käsittely suositellaan tehtäväksi pienimuotoisin poimintahakkuin.

Kuva: © Airi Matila.

Lakivaatimukset puustoisia perinneympäristöjä koskien

[Luonnonsuojelulain 64 §:n](#) suojellut luontotyytit sisältää lehdesniityt, jotka ovat harvapuustoisia niittyjä, joilta on korjattu heinän lisäksi lehtikerppuja, ja joille ominaisia ovat iäkkäät lehdestetyt tai vesotut puut, joita on vähintään viisi puuta hehtaarilla. Suojellun luontotyytin esiintymää ei saa hävittää eikä heikentää. Kielto tulee voimaan, kun ympäristöviranomaisen tekemä suojelupäätös on annettu tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille.

Hakamaita ja metsälaitumia on mahdollista kunnostaa luonnonsuojelulain tuella. Tuki myönnetään peruskunnostuksiin, esimerkiksi laitumen aitaamiseen, puuston raivauksiin, tai vaikkapa kedon tai ruovikon niittoon. Tuen tavoitteena on palauttaa hoitoon arvokkaat perinneympäristöt ja laajentaa niiden pinta-alaa.

Puustoiset perinneympäristöt eivät sisälly [metsälain 10 §](#) mukaisiin erityisen tärkeisiin elinympäristöihin.

Metsäsertifiointijärjestelmien vaatimukset puustoisille perinneympäristöille

PEFC™-sertifiointi

PEFC:n kriteerit edellyttävät, että valtakunnallisessa perinnebiotooppien inventoinnissa tunnistettuja valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita perinnebiotooppeja, joista tieto on annettu maanomistajalle, ei metsitetä eikä niille perusteta puuviljelmää.

FSC®-sertifiointi

FSC edellyttää rajaamaan erityiskohteita, joilla on erityistä merkitystä metsäekosysteemin monimuotoisuuden tai metsien rakenteen monipuolistamisen kannalta tilanteissa, joissa suojellun metsämaan pinta-ala on alle 10 %. Erityiskohteiksi voidaan rajata metsäniityt, hakamaat ja muut metsäiset perinneympäristöt, joilla on elinympäristön ominaispiirteiden säilyttämiseen tähtäävä hoitotavoite.

METSO-kohteiksi sopivat puustoiset perinneympäristöt

Mahdollisimman laajat, lajistoltaan monipuoliset kohteet ovat puustoisissa perinnebiotoopeissa arvokkaimpia, mutta myös pienialaiset kohteet voivat olla lajistoltaan monimuotoisia. Puustoisten perinneympäristöjen monimuotoisuusarvojen turvaaminen edellyttää suunnitelmallista ja pitkäjänteistä luonnonhoitoa, johon kuuluu oleellisesti kohteiden laidunnus tai niitto. METSO-ohjelmassa voidaan edistää myös sellaisten puustoisten perinneympäristöjen kunnostusta ja hoitoa, jotka eivät ole maatalouden tukijärjestelmien piirissä.

METSO-kohteiksi sopivat puustoiset perinneympäristöt

- METSO-kohteeksi soveltuvat kaikki puustoiset perinneympäristöt.
- Erityisesti esimerkiksi lajistoltaan monipuoliset hakamaat ja metsälaitumet sekä erilaisten perinneympäristöjen muodostamat aluekokonaisuudet.

Luonnonhoitokohteina METSOon sopivat puustoiset perinneympäristöt

- Puustoltaan ja muulta kasvillisuudeltaan umpeenkasvaneet ja muuttuneet entiset perinneympäristöt.

Sanasto

Livsmiljö

Det är inte alltid lätt att urskilja eller avgränsa en livsmiljö från dess omgivning. Bäckmiljön på bilden är i naturtillstånd och lätt att urskilja, men det är inte lika lätt att slå fast dess yttre gränser. Bild © Vastavalo.

En livsmiljö eller habitat är den omgivning där olika arter lever och förökar sig och som skapas av olika miljöfaktorer som klimat, terrängförhållanden och markegenskaper. En vattenmiljö kan till exempel bestå av en bäckfåra och dess omedelbara närmiljö och de arter som lever där. En naturtyp är en livsmiljö där de centrala miljöfaktorerna är likartade, och organismsamhället därför också likartat.

I rekommendationerna för skogsvård har naturtyperna delats upp i sju huvudtyper av naturobjekt: småvatten och vattendrag, bergsmiljöer, lundar, torvmarksmiljöer, solexponerade miljöer, moskogar med stor betydelse för mångfalden samt trädbevuxna vårdbiotoper. Den här indelningen baserar sig på den klassificering av naturtyper som använts i samband med hotklassificeringen av arter och naturtyper i Finland.

Naturobjekt

En klyfta är ett exempel på ett naturobjekt. Mikroklimatet i botten av en klyfta avviker tydligt från den omgivande skogsnaturen. Ibland kan man hitta snö i en klyfta långt in på försommaren. Bild: © Markku Sakari Meriluoto.

Ett naturobjekt är ett ställe eller större område i terrängen som är lätt att urskilja från den omkringliggande naturen på basis av dess speciella naturvärden eller strukturdrag. Naturobjektet kan till exempel ha ett trädbestånd, markvegetation, markegenskaper eller terrängformationer som gör att det skiljer sig från omgivningen.

Naturobjekten har ofta avvikande egenskaper, de kan till exempel handla om mycket karga, bördiga, fuktiga eller torra ståndorter. Objektet kan skilja sig från sin omgivning också vad beträffar egenskaperna hos trädbeståndet och övrig vegetation. Då vi bevarar naturobjekt bevarar vi hotade naturtyper och livsvillkoren för sådana arter vars krav på livsmiljö inte uppfylls i ekonomiskogen.

Naturobjektens strukturdrag

Strukturdrag är de egenskaper som är typiska för en viss slags livsmiljö. Det kan handla om egenskaper som ett fuktigt och svalt mikroklimat, skuggande trädbestånd, grova, gamla lövträd eller kalkhaltig mark. En del av strukturdragen i en livsmiljö är oundgängliga för att vissa specialiserade arter ska kunna överleva, andra utgör närmast indikatorer för livsmiljöns egenskaper.

Det är går lättare och snabbare att identifiera strukturdragen i en livsmiljö än att hitta alla de arter som kan behöva skyddas. Genom att bevara de livsmiljöer och strukturdrag som är värdefulla med tanke på mångfalden bevarar vi också de arter som är beroende av just de här miljöerna.

Naturtyp

En naturtyp är ett mark- eller vattenområde som är avgränsbart och där det råder specifika miljöförhållanden som ger upphov till en typisk flora och fauna. De viktigaste miljöfaktorerna utgörs av marken, klimatet, terrängen och vattenhushållningen. Organismsamhället kännetecknas av en viss artsammansättning och struktur. Till de skogbevuxna naturtyperna hör bland annat lundar och moskogar.

Naturens mångfald består av en kombination av naturtyper, arter och genetiska resurser och de är alla lika viktiga. De är också sinsemellan sammankopplade. Om naturtyperna är talrika och livskraftiga kan de upprätthålla en stor artmångfald. Skydd av olika naturtyper är det bästa sättet att uppnå en stor, regional artvariation, ekologiska kopplingar mellan naturobjekt och en viss stabilitet i naturen även då förhållandena förändras.

Strukturdrag som är viktiga för mångfalden

Naturvårdsträd och viltbuskage hjälper båda till att upprätthålla mångfalden i skogsekosystemet. Bild: © Teemu Huikuri

Till de typiska strukturdrag som är viktiga för skogens mångfald hör stora och gamla träd, grov död ved samt sådana egenskaper som hänför sig till själva trädbeståndet såsom lövinslag och grupper av tät underväxt.

Skogsägaren kan främja mångfalden genom att bevara och förstärka sådana strukturdrag som är viktiga för mångfalden. Levnadsvillkoren för skogshönsfåglar kan till exempel förbättras genom att lämna grupper av lövträd i plantskog och genom att lämna vissa partier ogallrade i gallringsskog.

Litteratur

1. Timonen, J., Gustafsson, L., Kotiaho, J.S. & Mönkkönen, M. 2011. Hotspots in cold climate: conservation value of woodland key habitats in boreal forests. *Biological Conservation* 144: 2061–2067.
<https://doi.org/10.1016/j.biocon.2011.02.016>
2. Koivula, M., Louhi, P., Miettinen, J., ym. 2022. Talousmetsien luonnonhoidon ekologisten vaikutusten synteesi. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 60/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 83 s
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-472-2>
3. Hanhimäki, T. 2003. Avainbiotooppien merkitys monimuotoisuuden ylläpitäjänä alue-ekologisessa metsäsuunnittelussa. Pro gradu, Oulun yliopisto. 68 s.
4. Pykälä, J., Heikkinen, R.K., Toivonen, H. & Jääskeläinen, K. 2006. Importance of Forest Act habitats for epiphytic lichens in Finnish managed forests. *Forest Ecology and Management* 223: 84–92.
<https://doi.org/10.1016/j.foreco.2005.10.059>
5. Hartikainen, H. 2008. Metsälain (1093/1996) 10§:n määrittelemien lehtojen merkitys putkilokasvilajiston monimuotoisuuden säilymiselle. Pro gradu, Jyväskylän yliopisto. 40 s.